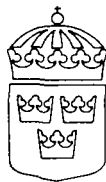

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:6

om internationella åtgärder mot kvinnoförtryck

UU
1985/86:6

Motionen

I motion 1984/85:2409 av Gunnel Jonäng m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att Sverige tar initiativ till en konferens om mänskliga rättigheter med inriktning på det förtryck av olika slag som kvinnor är utsatta för,

2. att Sverige verkar för olika undersökningskommissioner enligt motionen,

3. att Sverige ger ett kraftfullt moraliskt och ekonomiskt stöd till de kvinnoorganisationer som arbetar internationellt för kvinnors oberoende och för demokrati och frihet,

4. att Sverige verkar för en särskild kommissarie för mänskliga rättigheter inom FN,

5. att Sverige fortsätter sitt stöd till FN:s fond för personer som utsatts för tortyr,

6. att Sverige i FN och andra internationella sammanhang för fram de förtryckta kvinnornas situation och kamp,

7. att Sverige förstärker sina internationella insatser för att motverka det förtryck kvinnor utsatts för,

8. att Sverige förstärker sina internationella insatser för kvinnors ekonomiska oberoende och självständighet.

I motionen ges exempel på förtryck och förföljelser av kvinnor i olika delar av världen; i Latinamerika, i Sydafrika och i länder i Asien. Det föreslås att Sverige mot den bakgrund som tecknas i motionen bör ta initiativ i FN till en särskild konferens om mänskliga rättigheter med inriktning på det förtryck kvinnor är utsatta för. Vi bör också verka för att undersökningskommissioner tillsätts med uppgift att rikta uppmärksamheten på länder med förtryck-arregimer. En särskild kommissarie för mänskliga rättigheter bör övervägas. Motionärerna understryker också vikten av ett fortsatt moraliskt och ekonomiskt stöd till de många kvinnoorganisationer som kämpar för kvinnors oberoende och frihet.

Bakgrund

Principen om mäns och kvinnors lika rättigheter finns nedlagd i själva FN-stadgan. Under efterkrigstiden har en rad internationella konventioner ingåtts som ger uttryck åt stadgans syn. År 1952 antogs konventionen om

kvinnornas politiska rättigheter av FN:s generalförsamling. Några år senare antogs konventioner om gifta kvinnors medborgarskap resp. samtycke till äktenskap m. m. ILO:s likalönskonvention kom år 1951. Även 1966 års FN-konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter och om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har betydelse för kvinnornas förhållanden.

Det viktigaste folkrättsliga instrumentet på området är emellertid konventionen av år 1979 om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor. Denna konvention, som trädde i kraft i september 1981, har hittills ratificerats av 72 stater. För att övervaka tillämpningen av konventionen har tillsatts en kommitté bestående av 23 medlemmar, valda på fyra år. Sverige har för närvarande en plats i kommittén. Konventionens medlemsstater har åtagit sig att vart fjärde år avge en rapport om den nationella tillämpningen av konventionen.

Kvinnornas roll och villkor i samhället blev ett återkommande inslag i den internationella debatten från slutet av 1960-talet. FN deklarerade att år 1975 skulle bli det första kvinnoåret, och något senare beslutades att perioden 1975–1985 skulle utropas till FN:s kvinnoårtionde.

FN:s första kvinnokonferens hölls år 1975 i Mexico. De 133 deltagarländerna enades om en handlingsplan som bl. a. innebar att jämställdhet och undanröjande av diskriminering inte bara var en fråga om lagstiftning utan att det också krävdes praktiska åtgärder och attitydförändringar om kvinnor i realiteten skall få samma möjligheter i samhällslivet som männen.

Den andra internationella kvinnokonferensen hölls i Köpenhamn år 1980 och ledde bl. a. till ett reviderat handlingsprogram för den andra hälften av kvinnodecenniet.

Kvinnofrågor fick också en stor plats vid FN:s befolkningskonferens i Mexico år 1984. I konferensens slutdeklaration om befolkning och utveckling hette det bl. a.:

Samhällets stöd är väsentligt för att kvinnorna fullt ut skall kunna integreras och delta i utvecklingsprocessens alla faser och funktioner. Institutionella, ekonomiska och kulturella barriärer måste undanröjas, och breda och snabba åtgärder måste vidtas för att hjälpa kvinnorna att uppnå full jämställdhet med männen i det sociala, politiska och ekonomiska livet.

Även flera av Mexicokonferensens rekommendationer behandlade kvinnornas rätt att delta i samhällslivet på lika villkor.

FN:s tredje kvinnokonferens ägde rum i Nairobi, Kenya, den 15–26 juli 1985. I den deltog 160 länder. Trots att Nairobikonferensen inledningsvis hade vissa svårigheter att finna sina arbetsformer måste slutresultatet betecknas som en framgång.

Förhandlingsarbetet komplicerades delvis av att det inte kunnat undvikas att vissa återkommande internationella stridsfrågor togs upp på dagordningen. Vid konferensens början förelåg ett utkast till slutdokument, kallat Framåtsyftande strategier till år 2000. Under konferensens gång inlämnades 105 resolutionsutkast med såväl ändringar och tillägg till strategidokumentet som fristående förslag. På grund av tidsbrist kunde dessa 105 resolutionsutkast inte slutbehandlas. Förhandlingsarbetet koncentrerades i stället på

strategidokumentet, och konferensen beslöt att foga de inkomna resolutionsutkasterna som bilagor till slutdokumentet.

Strategidokumentet innehåller handlingsplaner och förslag till åtgärder för att förbättra kvinnornas situation fram till år 2000. De sammanlagt 370 paragraferna är uppbyggda kring de tre målen för kvinnoårstiondet: jämställdhet, utveckling och fred.

Det inledande kapitlet om jämställdhet kan ses som en programförklaring för arbetet på att förbättra kvinnornas situation. Vikten av att alla länder ratificerar de internationella konventionerna av särskilt intresse för kvinnor slås fast. Kvinnors ekonomiska rättigheter betonas. Åtgärder för att avskaffa diskriminerande regler och attityder bör genomföras. I ett avsnitt om utveckling poängteras kvinnornas rätt till lika deltagande på alla områden och nivåer i samhällslivet. Frågor som sysselsättning, hälsa, utbildning, livsmedelsförsörjning, handel, vetenskap och teknologi, bostäder, social service tas upp i särskilda paragrafer. I ett fredsavsnitt behandlas bl. a. kapprustningen.

Våld mot kvinnor, som föreliggande motion speciellt tar upp, berörs utförligast i ett avsnitt betitlat Särskilt utsatta kvinnor. Däri konstateras att antalet utsatta kvinnor fortsätter att öka. Strategiprogrammet fäster särskild uppmärksamhet vid företeelser som prostitution och sexuellt våld, fängslade kvinnor, flyktingkvinnor, kvinnomisshandel och ensamstående kvinnor.

Konferensen rekommenderade att åtminstone ytterligare en världskonferens för kvinnofrågor skall hållas före år 2000. FN:s kvinnokommission och FN:s sociala center i Wien tilldelas en central roll i uppföljningsarbetet.

Sveriges delegation vid Nairobikonferensen leddes av statsrådet Anita Gradin, och i delegationen ingick i övrigt bl. a. kvinnliga riksdagsledamöter. Två svenska resolutionsförslag framlades; det ena om migrerande kvinnor och det andra om nedrustning. I likhet med övriga resolutionsförslag kom de svenska förslagen inte att slutbehandlas. I sitt anförande uppehöll sig den svenska delegationsordföranden bl. a. vid våldet mot kvinnor, som betecknades som det yttersta uttrycket för brist på jämställdhet mellan könen. I anförandet underströks också betydelsen av att utvecklingsbistånd utformas så att det når kvinnorna i mottagarländerna, inte minst av det skälet att kvinnorna själva utgör en betydande utvecklingskraft.

Det svenska bilaterala biståndet har länge sökt uppmärksamma utländskvinnornas behov. Biståndet via enskilda organisationer och över anslagsposten för ämnesinriktad verksamhet har ofta gått till speciella kvinnoprojekt. Inom ramen för det multilaterala biståndet har stöd lämnats till FN:s kvinnofond. Sveriges omfattande humanitära bistånd har visserligen inte haft kvinnor som speciell målgrupp, men stödet till förföljda och förtryckta grupper i Latinamerika har i praktiken ofta inneburit en hjälp åt de kvinnor vars rättigheter kränkts. Inte heller har de svenska insatserna för flyktingar i bl. a. södra Afrika kvinnor som särskild målgrupp. I stor utsträckning är det emellertid kvinnor och barn som befinner sig i flyktinglägren. Förtryck mot kvinnor är ofta detsamma som förtryck mot barn. En väsentlig följd av insatser för kvinnor är att sådana insatser mestadels också kommer barnen till godo. Sverige har vidare vid två tillfällen bidragit ekonomiskt till FN:s fond för tortyroffer. Fonden tillkom på svenskt initiativ.

Inom det svenska biståndsorganet SIDA har Kvinnorådet för internationellt bistånd medverkat till att utarbeta ett Handlingsprogram för ett kvinnoinriktat bistånd. Handlingsprogrammet, som nyligen antagits av SIDA:s styrelse, syftar framför allt till att göra det bilaterala biståndet i dess helhet mer anpassat efter kvinnors behov men också till att främja projekt som är speciellt inriktade på kvinnor.

I handlingsprogrammet görs en genomgång av olika biståndsformer och lämnas rekommendationer beträffande den framtida inriktningen av biståndet. Det slås fast som huvudprincip att bistånd till kvinnor skall utgå via landramarna även om det är kvinnospecifikt. Samtidigt noteras att mottagarländernas regeringar långt ifrån alltid tar hänsyn till kvinnornas behov vid utformningen av landprogrammen. Det kommer därför även fortsättningsvis att finnas behov av särskilda kvinnoprogram, finansierade genom förändamålet avsedda medel. Bistånd genom enskilda organisationer nämns i handlingsprogrammet som en metod att nå avsedda mottagargrupper.

I handlingsprogrammet redogörs bl. a. för ett försök som gjorts av SIDA att analysera effekterna på kvinnors situation av vissa biståndsprojekt. Slutsatsen av försöket blir att det mycket ofta är svårt både att i förväg avgöra vilken inverkan ett projekt kan tänkas få och i efterhand fastställa effekten för berörda kvinnor. Ett antal rekommendationer lämnas därför i handlingsprogrammet i syfte att säkerställa möjligheten att klart avläsa biståndsprojekts inverkan på kvinnors förhållanden.

Utskottet

I den föreliggande motionen framförs en rad förslag till stöd för utsatta och förtryckta kvinnor. Förslagen ligger väl i linje med Sveriges inställning i frågor som rör kvinnors och mäns grundläggande rättigheter, och de rimmar också med den inriktning Sverige önskar ge åt sitt biståndssamarbete med utvecklingsländerna.

Övergripp och våld mot kvinnor är vanligt på många håll i världen. I vissa av sina former ingår detta våld som en del av ett kulturmönster. Det är därför av stor betydelse att den nyss avslutade internationella kvinnokonferensen i Nairobi fäste så stor uppmärksamhet vid särskilt utsatta kvinnors situation. Genom den strategi som där antogs har världens nationer fått ett dokument som förhoppningsvis kommer att tjäna som en norm för det fortsatta praktiska arbetet på att trygga kvinnors rättigheter och skydda deras integritet.

En av rekommendationerna i slutdokumentet från Nairobi går ut på att alla länder skall biträda konventionen mot diskriminering av kvinnor. Det är enligt utskottets mening viktigt att ta fasta på denna rekommendation. Det folkrättsliga skyddet för kvinnorna behöver i olika avseenden stärkas.

I motionen föreslås dels att Sverige skall ta initiativ till en särskild konferens om förtryck mot kvinnor, dels att olika undersökningskommissioner tillsätts för att rikta uppmärksamhet mot länder med förtryckärregimer. Utskottet har förståelse för dessa krav. Det är emellertid utskottets uppfattning att konferensen i Nairobi i stor utsträckning kom att handla om bl. a. de frågor som en särskild konferens om våld mot kvinnor skulle kunna

ta upp och att det därför inte nu finns anledning att ta ett initiativ av det slag som föreslås i motionen. Det torde vara svårt att få internationellt gehör för en ny konferens i ett så näraliggande ämne.

Liknande synpunkter gör sig gällande beträffande yrkande 4 i motionen, vari föreslås att Sverige skall verka för att det inom FN tillsätts en särskild kommissarie för mänskliga rättigheter. Detta är ett förslag som Sverige redan år 1964 väckte i FN och som sedermera har aktualiserats vid ett flertal tillfällen. Tillräcklig uppslutning kring förslaget har emellertid inte varit möjligt att uppnå. Om en särskild kommissarie skall kunna verka med auktoritet är det angeläget att befattningen får ett brett internationellt stöd. Utskottet vill därför inte nu föreslå nya svenska initiativ i frågan men utgår från att regeringen fortsatt utnyttjar de tillfällen som erbjuds för att ånyo aktualisera tanken på en kommissarie för mänskliga rättigheter.

Sverige bör självfallet fortsatt sträva efter att kontrollen av efterlevnaden av internationella konventioner och allmänt accepterade rättsprinciper blir så effektiv som möjligt. I vissa fall kan tillsättandet av undersökningskommissioner utan tvekan vara ett verksamt inslag i denna kontroll. Erfarenheterna av möjligheterna för en undersökningskommission att få göra erforderliga undersökningar och inspektioner på platsen har dock i många fall varit dåliga.

I några yrkanden föreslås att Sverige på olika sätt skall förstärka sitt ekonomiska och moraliska stöd till förmån för de kvinnor som är utsatta för förtryck och övervåld.

Som framgår av det föregående lämnar Sverige sedan lång tid ett relativt omfattande bistånd till kvinnor i u-länder. Vi tillhör initiativtagarna till fonden för tortyrens offer. Utskottet anser att Sverige även i fortsättningen skall stödja denna fond och i övrigt bistå utsatta kvinnor genom vårt utvecklingssamarbete. Genom det nyss antagna handlingsprogrammet har den svenska biståndsmyndigheten fått ett instrument som bör kunna medverka till att föresatser och mål för vårt kvinnoinriktade utvecklingssamarbete i högre grad än vad som hittills varit fallet omsätts till praktiska resultat.

Även i övrigt finns det anledning för svenska företrädare i FN och andra internationella organisationer att fortsatt fästa uppmärksamheten på de orättvisor och den diskriminering som ofta drabbar kvinnor.

Med vad som anförts i det föregående får utskottet föreslå att motion 2409 anses besvarad.

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar motion 1984/85:2409 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 19 november 1985

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Karin Söder (c), Sture Ericson (s), Axel Andersson (s), Ingemar Eliasson (fp), Maj-Lis Lööw (s), Margaretha af Ugglas (m), Bengt Silfverstrand (s), Rune Ångström (fp), Sten Sture Paterson (m), Gunnel Jonäng (c), Maj Britt Theorin (s), Gerd Engman (s), Anita Bråkenhielm (m) och Oswald Söderqvist (vpk).

